

Ozana Iveković Teorija glume - od filozofije do prakse

Dubravka Crnojević-Carić
Gluma i identitet.
O glumi i melankoliji
Durieux, Zagreb, 2008.

Ova studija objašnjava glumu sinteti-
zirajući i na specifičan način inter-
pretirajući mnogobrojne filozofske i
znanstvene spoznaje o raznovrsnim
pojavama i problemima koji su pre-
ma mišljenju Dubravke Crnojević-Ca-
rić ključne za pristup tom fenomenu.
Tako se autorica zanima za položaj
glumca u društvu, glumčev identitet,
za ulogu tijela u glumčevu poslu, za
odnos između preuzimanja uloga u
svakodnevnom životu i uloga u ka-
zalištu te napokon za melankoliju ko-
ju drži bitnom karakteristikom glum-
čeva poziva.

Postoji velik broj podudarnosti izme-
đu glumca i melankolika. Melankolija
je povezana s umjetničkim genijem i
umjetničkim činom, sa sklonošću iz-
micanja društvenim normama, okre-
nutošću osjetilnom, nepovjerenjem u
zadani identitet, estetiziranjem života
i prepoznavanjem fluidnosti granica,
povezivanjem s drugotnim pa tako i
sa ženskim. U glumačkoj se poziciji
uistinu prepoznaje specifično izmica-
nje odredbama, neovisnost od služ-
benih, tj. dominantnih znanstvenih
stavova te neprihvaćanje prevlasti
znanja koje obrazovni sustav njeguje.
Glumac, nadalje, ono idejno, tj. duho-
vno izražava putem tjelesnih manife-
stacija koje dodatno svjedoče o pod-
ručjima zapisanog teksta koja su rije-
čima neiskaziva. On se cijelom svo-
jom tjelesnošću zalaže da se umjet-
nički i idejni sadržaj pretvori u zorni.
Može se reći da je kazalište uvijek i

svuda – dobrim dijelom upravo zbog
tjelesnosti i osjetilnoga – pobuna protiv
utvrđenog poretka.

Glumac je, nastavlja autorica, jedina
koja hoće sve postići, sve proživje-
ti, mnoštvo duša sjediniti u jednom
tijelu, a mnogostrukost duša podra-
zumijeva i mnogostrukost istina, tj.
relativiziranje dominantne društvene
paradigme. Prema mišljenju onih teo-
retičara koji zagovaraju čvrste i jasne
društvene norme, takvo je umnaža-
nje istine blisko opsjeni i laganju.

Naknadnost je jedna od kategorija
koja obilježava glumca budući da on
istodobno živi sadašnjost i prošlost,
odnosno sjećanje na proživljeno. Glu-
ma nastaje i umire u trenutku, ali ona
taj trenutak realizira stalnim okreta-
njem k prošlim doživljajima (onima
na pokusu, u životu ili svijetu mašte).
Na taj način glumac estetizira stvar-
nost jer je može živjeti jedino tako da
joj se uvijek iznova vraća.

Osjećajnost i tjelesnost koje donose
sa sobom svijet slučajnog i pojedina-
čnog bitno su svojstvo glume, što
mnogi teoretičari doživljavaju kao
nepotrebno opterećenje i prepreku
na putu k transcendentnom (stoga
recimo Craig i zahtijeva da glumac
bude nadmarioneta i da utjelovljuje
ono opće).

Već u glumačkoj okrenutosti prošlom
i mrtvom možemo naslutiti prisutnost
tuge i melankolije. Tuga je zapravo
implicitna glumačkom činu jer nostal-
gija za izgubljenim različitim moguć-
nostima realizacije sebe proizvodi
bol. Nostalgija u kojoj su udruženi
žudnja za nepoznatim i žal za nepo-
vratnim trenutkom jest najneodređe-
nija, ali i najsnažnija i možda je upra-
vo to razlog zbog kojega glumac uvi-
jek priziva mogućnost Drugoga u
sebi.

Načinjući problem identiteta, autori-

ca tvrdi da je pri teorijskom izučava-
nju glume zanemareno pitanje je li
razotkrivanje koda uspostavljenog
različitim postupcima u dramskom
djelu, tj. poniranje u njegovu struktu-
ru i u kontekst iz kojeg je tekst izra-
stao, važan i na planu glume. Drama-
turške se postavke, naime, zrcale i
na glumačku kreaciju i to ne samo
posredstvom mizanscene ili redatelj-
skog rješenja nego i načinom struk-
turiranja unutarnje, glumačke svi-
jesti.

Upravo poniranje u kontekst iz kojeg
je izrasla neka drama omogućava
slobodu nesmetanog istraživanja i
proširivanja granica vlastitog identi-
teta. Istraživanjem predloška omogu-
ćavamo si da pojмимо unutar kakvog
pogleda na svijet ovaj puta moramo
funkcionirati te kojim se dijelom vla-
stitog ja trebamo baviti. Različito sta-
nje svijesti proizvodi različite vrste
verbalnog, ali i tjelesnog govora. U
svakom liku koji igramo dominira
određeni stav spram svijeta, a taj se
stav i tjelesno manifestira.

Ukoliko glumac jest kreator, a ne
reproduktivac, kako to da u zadanom
trenutku može ponoviti tzv. kreativno
stanje, u kojem se radaju osjeti, emo-
cije, riječi? Kako je moguće istodo-
bno stvarati i ponavljati? Glumčev je
zadatak na svakoj probi ili predstavi
ponoviti trenutke neposrednosti i na-
dahnuća, a tu vještinu stječe pomoću
glumačkih vježbi. Cijelo jedno poglav-
lje knjige bavi se različitim područji-
ma koje glumac mora vježbati kako
bi mogao kontrolirati nadahnuće (re-
laksacija, dah, osjetilno i emocional-
no pamćenje, glas, prevladavanje na-
petosti tijela pa time i rješavanje unu-
tarnjih blokada koje se na tijelu odra-
žavaju).

Dosta prostora u studiji posvećeno je
glumčevoj tjelesnosti, pri čemu se in-

zistira na novim nalazima neurozna-
nosti po kojima su ljudski osjećaji i
spoznaja tjelesno uvjetovani. Bude-
njem organskih funkcija budimo i
osjećajne procese koji su s njima ne-
raskidivo povezani. Emocije ne može-
mo kontrolirati na izravan način; uko-
liko smo selektirali odgovarajući
objekt, on će zasigurno izazvati odre-
đenu emociju. Postoje vježbe koje po-
kazuju kako unutarnji rad na posre-
dan način može proizvesti psihološke
promjene pa tako i osjećaje.

Glumac se nastoji prisjetiti događaja
koji mu je uzrokovao neku emociju,
ali ne kroz priču koja se dogodila, ne-
go osjetilnim prisjećanjem okusa, mi-
risa ili zvuka. Kad glumac razvije po-
vjerjenje u sebe zahvaljujući rekreaci-
ji osjetilne stvarnosti, tek tada može
započeti kreirati istinosan i uvjerljiv
život karaktera koji portretira.

Gluma je zapravo korištenje imagina-
cije kako bi se gradio osjećaj vjerodo-
stojnog koji djeluje i prema planu ne-
svjesnog, kako u glumca, tako i u gle-
datelja. Potrebno je proizvesti osjećaj
vjerodostojnosti jer se u tom slučaju
bude osjeti, što pak otvara vrata prema
nesvjesnim iskustvima i ponaša-
nju. Osjetilnim radom možemo prići
područjima za koje se drži da ne
podliježu svjesnoj kontroli. Otvaranje
organskom olakšava doticaj sa zona-
ma nesvjesnog: prilikom djelovanja
na organsko utječemo i na nesvjes-
no. Otkrivanje vlastite nesvjesnosti
nije intelektualni čin, nego osjećajno
iskustvo koje je teško izraziti riječi-
ma. Tako iskustvena spoznaja zapro-
vo anulira tradicionalnu zapadnjačku
odvojenost subjekta i objekta. Su-
bjekt i objekt se spajaju pri snažnoj
emociji i to omogućuje spoznaju. Da-
nas je sve glasniji stav kako k spoz-
naji ne vodi um, nego rad na tijelu.

Govoreći o glumi u kazalištu i glumi u

svakodnevnom životu, autorica za-
ključuje da te dvije pojave predstavl-
jaju suprotnost. Naime, na sceni želi-
mo biti vidljivi, dok se u životu želimo
sakriti iza uloge. Gluma u kazalištu
otkriva osobnu istinu, dok gluma u
svakodnevnom životu teži tome da
prikrije i zataji. Glumac pokazuje
mnoštvo kakav je kad je sam, u in-
timnoj, privatnoj situaciji. Prokazuje
proces preuzimanja uloga za koje
društvo pretpostavlja da se podrazu-
mijevaju i koje želi predstaviti stabil-
nim. Istodobno, upozorava i na onaj
dio bića koji ostaje izvan društvene
kontrole.

Knjiga čitatelju nedovoljno informira-
nom o glumi pruža dobro polazište na
daljnje bavljenje ovom temom, a
stručnjaku zanimljive spoznaje i in-
terpretacije na koje se može pozivati,
ali i polemizirati s njima. Osim teorijs-
ke potkovanosti i erudicije, autorica
pokazuje i poznavanje kazališne prak-
se i glumačkog obrazovanja (što se
posebno vidi u poglavlju o glumačkim
vježbama) i upravo to daje studiji po-
sebnu vrijednost jer iskustveno osna-
žuje teorijske uvide, dok sami teorijski
uvidi na specifičan način osvjet-
ljavaju svakodnevnu realnost gluma-
čke profesije.

Naša teatrološka literatura dosada
se malo bavila, kako ističe Vladimir
Biti kao jedan od recenzenata knjige,
problemom glume i stoga je knjiga
Dubravke Crnojević-Carić značajan
doprinos domaćoj teatrologiji. U sva-
kom će slučaju biti nezaobilazna re-
ferenca za hrvatske teatrologe koji
budu istraživali glumu, taj fenomen
koji je, barem ako je riječ o kazalištu,
teško uhvatljiv pa je svaki pokušaj da
ga se teorijski artikulira dobar način
da ga se otme zaboravu.